

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Jutri, v četrtek, dne 20. novembra 1952
vsi izseljenci na
IZREDNI OBČNI ZBOR
Zveze slovenskih izseljencev

LETNIK VII.

CELOVEC, SREDA, 19. NOVEMBER 1952

ŠTEV. 81 (541)

Metnitz ni prišel na obravnavo

Zanimanje za proces narašča — Priče govore o vojnih zločinih — Metnitz išče razbremenilno pričo na Dunaju
Strah pred objavami v Slovenskem vestniku — Razprava spet odgodena

V Metnitzevem procesu proti uredniku našega lista je bila minuli petek popoldne ponovna obravnavna pred okrajnim sodiščem v Celovcu. Razen našega dopisnika so prišli na obravnavo tudi dopisniki nekaterih drugih listov in poročevalskih služb ter več drugih poslušalcev, ki so z zanimanjem sledili razpravi. Vse kaže, da se javnost vedno bolj zanima za ta proces, ki ga je sprožil Metnitz proti našemu listu.

Metnitz, ki je bil pri dosedanjih obravnavah osebno navzoč, se tokrat obravnave ni udeležil. Baj je bil zadržan vsled opravkov v inozemstvu. Tudi Metnitzev advokat dr. Pichs ni prišel k obravnavi, marveč je poslal svojega koncipijenta dr. Fresacherja. Naš ob-

toženi urednik pa je bil seve osebno navzoč in prav tako njegov branitelj, slovenski odvetnik dr. Scharwitzl z Dunaja.

Na začetku obravnave je sodnik samo s par stavki omenil, kaj so izpovedale tiste priče, ki jih je predlagal obtožene in ki niso mogle priti k obravnavi v Celovec, marveč so bile na prošnjo celovškega sodišča zaslišane pred sodiščem v Slovenjgradu, Ljubljani in Radovljici. Te priče so izčrpno opisale vse, kar jim je znano o Metnitzevem udejstvovanju v zvezi z dogodki na Koplju in drugih krajih to- in onstran meje med Pliberkom in Prevaljami.

Metnitzev zastopnik je izjavil, da k tem pričevanjem ne more zavzeti stališča. Ker vse-

bujejo te izpovedi težke obdolžitve, naj bi Metnitz s preložitvijo obravnave dobil možnost, da jih ovrže. V ostalem pa upa v najkrajšem času dobiti neko razbremenilno pričo na Dunaju, o kateri pa še niti ne ve ali bo prišla ali pa ne, ker morda stanuje v ruski ceni in se morda boji izpovedati.

Dr. Scharwitzl je navedel sodniku, da je obtožencu uspelo dobiti nekaj podatkov o partizanu „Gašperju“, onem očitvidcu dogodkov na Koplju, ki ga je pri zaslišanju v Celovcu navedel Bojanovič, in da so izgledi, da bo v doglednem času mogoče dati sodišču na razpolago njegovo civilno ime in sedanje bivališče. Razen tega pa se pričče, ki so bile zasli-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Maršal Tito je dajal jasne odgovore

Maršal Tito je 10. t. m. dvema dopisnikoma ameriškega časopisa „New York Times“ dovolil intervju, ki so ga nato nekateri časopisi (med njimi tudi avstrijski — op. ured) deloma somovoljno objavili in razlagali. Zato je jugoslovanski tisk te dni objavil intervju v celoti, mi pa želimo prinesiti le nekaj zanimivih podrobnosti iz omenjenega intervjuja, v katerem je maršal Tito dajal jasne odgovore.

V razgovoru z ameriškim dopisnikom je maršal Tito zavzel stališče k številnim zunanje-političnim ter notranje-jugoslovanskim vprašanjem. Govoril je o problemih kolektivne varnosti v svetu in posebno na Balkanu, o informbirojevskih pojavih in ogrožanjih, o jugoslovanskem sodelovanju z naprednimi gibanji na svetu, o odnosih do drugih držav posebno pa do tržaškega vprašanja, o decentralizaciji in demokratizaciji v Jugoslaviji zlasti na gospodarskem področju in končno je še izrazil svoje mnenje o ameriški pomoči evropskim državam.

Na vprašanja, ki so se tikala položaja Jugoslavije na Balkanu in možnosti nekega pakta med FLRJ, Grčijo in Turčijo je maršal Tito dejal, da bi bil možen tak pakt v primeru, ko je agresor pred vratni, sicer pa je ustmena obveznost prav toliko vredna kot pismena, ki more biti le potrjeno že storjenega, kajti če so interesi držav, ki sklepajo določene sporazume, istovetni — kot je to v primeru Jugoslavije, Turčije in Grčije, da neposredno vsem proti določena nevarnost — potem posebne pismene obveznosti niso potrebne, ker bodo te države že tako izvršile vse kar je potrebno.

Ponovno je maršal Tito potrdil, da v Jugoslaviji še ni bilo informbirojevske zarote. Gre vedno le za posameznike, ki so zaradi strahu pred Sovjetsko zvezo ali iz starih navad sodili, da je Stalin bolj pameten kot jugoslovanski komunisti. Bili so le taki posamezni informbirojevci, toda nevarnosti za družbeni sistem ni bilo. V zvezi z informbirojem je bilo še govora o oboroževanju satelitskih držav, o ustvarjanju sovjetskih vojaških baz, o določenih pojavih v francoski KP itd.

Jugoslavija za pravične meje v Evropi

Prihajajoč na izvor sovjetskih hegemonističnih teženj, ki temelji na medvojnih konferencah v Teheranu in Jalti, je ameriški dopisnik vprašal Tita, ali je mnenja, da bi moral Zpad razveljaviti teheranske, jaltske in potsdamske sporazume, ker jih ne spoštujejo? Nato je maršal Tito dejal:

„Menimo, da je to rezultat napačnega pojmovanja za rešitev mednarodnih vprašanj, vendar ne mislimo, da bi bilo treba razveljaviti vse sporazume, sklenjene v Jalti, Teheranu, Moskvi in Berlinu, temveč samo tisto, kar je po našem mnenju nepravilno in kar je

dalo Rusom možnost zadovoljiti njihov imperialistični poblep. Zlasti to, da imajo velike sile pravico določati usodo posameznih narodov, dalje vprašanje meja med Nemčijo, Rusijo in Poljsko, kakor tudi med Poljsko in Nemčijo. To je treba popraviti; nekateri klavzule teh sporazumov anulirati in popraviti, vendarle ne razveljaviti vseh sporazumov.“

Prav tako se je maršal Tito postavil tudi za korekturo pravice veta v Varnostnem svetu in določene popravke v proceduri OZN. Na

Za Trst bi bil najprimernejši kondominij

Na vprašanje, ali bi bilo zdaj umestno postaviti guvernerja za Svobodno tržaško ozemlje je Tito odgovoril, da je to po njegovem mnenju zdaj sploh nemogoče in bi bilo najprimernejše tisto, kar je Jugoslavija predlagala — kondominij. Jugoslavija pa nima ničesar proti obstoju STO, kakor tudi ne proti postavitvi guvernerja. Osnova za razgovore o tržaškem vprašanju pa bi bili lahko tudi dosedanja jugoslovanska predloga glede na to, da bi glavni del cone A pripadel Italiji, glavni del cone B pa Jugoslaviji.

Nato je maršal Tito govoril še o uspehih in velikem napredku, pa tudi o še vedno nastopajočih težavah v zvezi z demokratizacijo in decentralizacijo državne uprave. Pri tem je

vprašanje, v čem naj bi bilo zbiranje vseh naprednih sil, ki ga je omenil v svojem govoru na kongresu ZKJ tov. Kardelj in ali bo morda Socialistična zveza delovnega ljudstva Jugoslavije stremela po ustvaritvi kakšne internacionale je maršal Tito med drugim dejal, da „nobenih drugih namer nimamo na mednarodnem poprišču, razen najožjega sodelovanja z vsemi naprednimi gibanji na svetu.“ Če bi pa prišlo do pristopa k Internacionali, pride v poštev samo socialistična, ker druge ni.

Po odgovorjanju na nekaj nadaljnjih vprašanj je maršal Tito potrdil, da bi šel na uradni obisk v Ameriko, ko bi ga uradno povabili. K izidu ameriških volitev pa je izrazil samo upanje, da bo Eisenhower utrjeval mir.

poudaril, da je ta pot mogoča dejansko samo, če gre decentralizacija res vzporedno z najširšo demokratizacijo.

Ob zadnjem vprašanju je maršal Tito izrazil svoje prepričanje, da je evropskim državam še potrebna pomoč v tej ali drugi obliki kot doslej. „Kar se tiče Jugoslavije“, je dejal, „je naš namen, da kar najhitreje pridemo v položaj, ko nam ne bo treba več sprejemati pomoči. Nam je bila pomoč zelo dragocena in za krajšo dobo nam je še potrebna, da bi prebrodili krizo, v katero smo prišli zaradi suše. Prizadevamo si, da čim več napravimo sami, ker vemo, da ima tudi ameriško ljudstvo mnogo svojih obveznosti in potreb.“

Na občnem zboru SHPZ so se zbrali zastopniki vseh zamejskih Slovencev

Preteklo nedeljo je imela Slovensko-hrvatska prosvetna zveza v Trstu svoj redni občni zbor, katerega so se poleg kakih 150 delegatov udeležili tudi zastopniki goriških, beneških in koroških prosvetašev. Delegacijo Slovenske prosvetne zveze iz Celovca je vodil predsednik dr. Franci Zwitter, ki je občnemu zboru tudi sporočil bratske pozdrave slovenskih koroških prosvetnih delavcev in koroških Slovencev sploh.

Potek občnega zbora, na katerem so bili zbrani zastopniki vseh zamejskih Slovencev, je v izčrpnih referatih in živahni diskusiji prikazal, da je naša borba za narodno, kulturno in gospodarsko enakopravnost v mnogočem

podobna borbi ostalih zamejskih Slovencev. Zato je bila tudi ob tej priložnosti ponovno poudarjena potreba po čim bolj tesni povezavi vseh Slovencev, ki živijo izven matične države. Na občnem zboru so izvolili tudi nov glavni odbor, za predsednika pa je bil ponovno izvoljen dr. Andrej Budal.

Zastopniki Slov. prosvetne zveze so si ob tej priložnosti pod vodstvom rojaka iz Zilje tov. Andreja Millioniga ogledali tudi zanimivosti tržaškega mesta, za kar se mu posebno pristržno zahvaljujejo. Obiskali so tudi grobove Bazoviških žrtev in narodnega heroja Pinke Tomažiča ter se poklonili njegovemu spomenu.

Grške volitve — politični preobrat

Pri grških parlamentarnih volitvah, ki so bile preteklo nedeljo, je ogromno zmago odnesel maršal Aleksander P a p a g o s — grški De Gaulle. Od 300 mandatov je njegovo „Nacionalno gibanje za združitev grškega naroda“ dobilo 238 mandatov na osnovi doslej štetih preko 800 tisoč glasov. Dosedanja vladna koalicija generala Plastirasa in Venicelosa bo imela v novem parlamentu samo 62 sedežev. Tako imenovana Demokratična levica je dobila okoli 10% glasov, verjetno pa ne bo imela nobenega sedeža v parlamentu. Ta volilni izid temelji na večinskem volilnem sistemu, ki ga določa novi grški volilni zakon.

Grški kralj Pavel je že poveril maršala Papagosa z nalogo, da sestavi novo vlado. Do ugotovitve dokončnih volilnih rezultatov pa bo še naprej uradovala dosedanja Plastiraso-va vlada.

Bevan zagrizeno napreduje

Pred enim tednom so objavili izid glasovanja za izvolitev namestnika voditelja laburistične poslanske skupine. Kot so že prej splošno pričakovali, je bil izvoljen Morrison, vendar z mnogo manjšim številom glasov, kot so predvidevali. Morrisonov tekmelec Bevan, voditelj levega krila v stranki, je dobil 82 glasov, to je bilo več, kot so napovedovali največji optimisti. Še pred nedavnim se je za Bevana potegnili 57 laburističnih poslancev in že to število so imeli za zelo visoko, saj ni imel Bevan v začetku tega leta niti deset poslancev na svoji strani.

Sečaj so Aneurin Bevan in 8 njegovih pristašev v laburistični parlamentarni skupini sklenili, da bodo kandidirali za člane odbora laburistične parlamentarne skupine. Ta parlamentarni odbor je najvažnejši organ stranke izven narodnega izvršnega odbora in desno krilo, ki ga vodi Attlee, se pošteno trudi za kulisami, da bi odvrnilo bevanistično grožnjo.

Zato je na Attleejev predlog laburistična parlamentarna skupina uvedla nov način volitve članov odbora, način, o katerem računajo, da bo šel na škodo bevanistov. Doslej je bilo izvoljenih 12 članov, ki so dobili največ glasov. Po novem načinu pa bodo avtomatično izvoljeni oni, ki bodo ob prvem štetju dobili 50 odstotkov glasov. Sledilo bo drugo glasovanje, ki se ga bo udeležilo samo dvakrat toliko kandidatov, kolikor bo še na razpolago sedežev.

Za odbor je kandidiralo 51 narodnih poslancev. Če bi glasovali po starem sistemu, po katerem volijo v odbor kandidate, ki dobijo največ glasov, bi imelo 9 bevanistov veliko upanje, da bodo izvoljeni, ker bi si drugi kandidati med seboj razdelili glasove večine.

Po novem sistemu pa je nemogoče izvoliti večje število bevanistov, vendar pa sodijo, da bodo Bevan in brščas še eden ali dva izvoljeni v odbor. Volitve bodo danes na rednem sestanku laburistične parlamentarne skupine.

Bivši minister za kolonije James Griffiths je bil izvoljen za predsednika podkomisije za splošno politiko in volilni program laburistične stranke; doslej je bil na tem mestu Herbert Morrison, ki pa v Morecambu ni bil izvoljen v izvršni odbor. Menijo, da bi Griffiths utegnil biti naslednik Clementa Attleea, ker je enako priljubljen med bevanistično levico kot med desnico.

Enotna socialistična organizacija v Indiji

Pet manjših indijskih levičarskih strank, ki zajemajo malone milijon organiziranih članov, je sklenilo ustanoviti enotno socialistično organizacijo. Narodni poslanec revolucionarne socialistične stranke Čaudhuria je izjavil, da bo nova organizacija zbrala samo „protiinformbirojske elemente indijske levece, ki so ostali zvesti marksizmu“.

Metnitz ni prišel na obravnavo

(Nadaljevanje s 1. strani)

šane v Jugoslaviji, sklicujejo še na nadaljnje priče. Tudi te je treba poiskati in jih zaslišati. V ta namen naj sodišče razpravo odgodi za toliko časa, da bo mogoče dobiti te priče.

Sodnik je bil mnenja, da bi se s tem razprava zavlekla spet za najmanj pol leta. Ponovil je svoj svojačasni predlog, da bi proces, ki se vleče že štiri leta, zaključil s poravnavo v obliki častne izjave. Branilec obtoženca se je tudi tokrat strinjal s predlogom pod pogojem, da tudi Metnitz poda izjavo, da mu je žal, da kot poveljnik ni preprečil nečloveških dejanj na Koplju.

Metnitzev zastopnik se s predlogom ni strinjal in je dejal, da je taka izjava izključena. Dejal je, da vsa stvar sploh ni toliko vredna, da so se te stvari godile vendar že pred 7 leti, kar je bilo, je bilo, naj se o tem ne govori in pisari, ker to le vznemirja ljudi. Sploh pa, kaj ima vsa stvar opraviti z Metnitzem. Ko ga je sodnik, ne da bi s tem hotel preudicirati sodbo, opomnil na to, da je v protokoliranih izpovedih prič vendar govora o ranjenem partizanu, kateremu so pri Apovniku preparali trebuh, prerezali vrat, odrezali spolne organe itd. in da so to vsekakor vojni zločini, se je Metnitzev zastopnik skušal izviti in speljati razpravo v drugo smer. Začel je obupati svoje vojne spomine in trdil, da je videl, da so isto počeli Rusi. Branilec našega urednika pa ga je prekinil z ugotovitvijo, da za razpravo ni važno, kaj je Metnitzev zastopnik doživel v Rusiji, marveč da je važno le to, kar je razvidno iz akta. Iz zapisnikov pa je razvidno, da je bil Metnitz vodilna oseba pri Apovniku, da pa seve ni mogoče v naprej reči do kakšne sodbe bo prišlo sodišče.

Metnitzev zastopnik se je še nadalje protivil proti temu, da bi dal Metnitz predlagano izjavo. Dejal je, da bi se obtoženčeva izjava zgubila med akti, dočim bi Metnitzovo na široko objavili v Vestniku ali jo celo natisnili kot poseben letak (pri tem g. koncipijent ni mogel brzdati svoje notranje iht in je žolčno izpadel proti našemu listu in ga prezirljivo nazval „ta listič, ki menda spet izhaja“). Nato je znova prišel z omalovaževanjem govoriti, da je treba tako stare stvari že končno pustiti na miru, stvari, ki ga na vsežadnje prav nič ne brigajo.

Naš obtoženi urednik je opomnil Metnitzvega zastopnika na to, da ni Slovenski vestnik začel procesa proti Metnitzu, marveč da je Metnitz šel s tožbo na sodišče, če se mu sodaj proces predolgo vleče. Je to njegova stvar in če je Metnitz napravil prvi korak, bo pač moral potrpeti in napraviti tudi še nadaljnje, obtoženec se bo vsekakor potrudil, da bo doprinesel popolni dokaz resnice o dogodkih na Koplju, da bo sodišče povsem prepričano in da se bo morda našel nekdo, ki bo postavil nekoga drugega na mesto sedanjega obtoženca.

Na sodnikovo pripombo, da bi bilo mogoče končati proces tudi s tem, da bi Metnitz svojo tožbo umaknil, je menil njegov zastopnik,

da to ne gre, da tega od svojega mandanta ne more zahtevati. Spet je izrazil svojo bojazn, da bi Vestnik tudi to na veliko objavil. V ostalem pa, je dejal, je vse skupaj stvar prestiža (ugleda), obtoženi urednik sam ni bil na Koplju in ga niso trpinčili, zanj je to le „Volkstumsprozess“, za njega (Metnitzvega zastopnika) pa nič drugega kakor list oru-menelega papirja (pri tem je nervozno premetaval svoje akte na mizi).

Dr. Scharwitzl je podčrtal, da je izraz „Volkstumsprozess“ v toliko umesten, ker gre v procesu dejansko za stvari in dogodke, ki so hudo prizadeli široke plasti slovenskega prebivalstva v pliberski okolici, če se nasprotnik

danes noče odločiti, v prihodnje ne bomo več tako velikodušni. Naš obtoženi urednik pa je poudaril, da dejansko ne gre za nikakršen prestiž, marveč za to, da se izkaže, ali ima slovenski list pravico zapisati, da je zločin zločin.

Branilec našega urednika je navedel sodišču sedem novih prič, ki bivajo v Jugoslaviji in se obvezal, da bo v teku štirih tednov sporočil sodišču, ali in katere priče bodo lahko prišle osebno v Celovec, Metnitzev zastopnik je bil proti temu, da bi sodišče zaslišalo „Gašperja“. Najavil je tudi nov dokazilni predlog. Obravnava je sodišče odložilo na nedoločen čas.

Slovenski duhovniki delajo za svojo edinost

Pred 14 dnevi smo poročali o II. rednem občnem zboru Cirilmetodijskega društva katoliških duhovnikov LR Slovenije, na katerem so ob koncu sprejeli pomembno resolucijo, iz katere danes ponatiskujemo nekaj izvlečkov:

Predvsem smo hoteli z vsem, kar smo delali, dokazati svojo zvestobo Cerkv, katere člani smo, in iskreno vnemo za lepšo bodočnost nove Jugoslavije.

Zvestobo Cerkv smo izpričali s priznavanjem celotnega katoliškega verskega in etičnega izročila, s praviim duhovniškim udeleževanjem, v poglobljanju teološkega in krščanskega filozofskega študija, s skrbjo za dobrobit Cerkv kot celote in slovenskega vernega ljudstva posebej, kakor tudi z obrambo cerkvenih pravic in verske svobode.

Kot katoliški duhovniki se zavedamo dolžnosti cerkvene discipline in izjavljamo, da priznavamo cerkveno pravo kot vodilo svojega duhovniškega ravnanja v istem obsegu kakor katoliški duhovniki drugod po svetu.

Prepričani smo, da je tako duhovniški, kakor tudi splošno državljanski del našega programa sprejemljiv za vsakega slovenskega katoliškega duhovnika. Zato zavračamo očitke, da je obstoj društva nekakšen nujen razlog za razklanost slovenske duhovščine.

Kar nam je bilo ves čas spred očmi in kar ostane tudi v bodoče sestavni del našega programa, je edinost vseh duhovnikov. Prav zaradi tega smo sprejeli v svoja pravila same take dolžnosti, ki so danes že skupna last vseh dobrih in zvestih Slovencev...

Prav tako je danes vsakemu jasno, da je zavračanje sleherne zlorabe vere v namene, ki so v nasprotju s skrbjo za čisto evangelijsko oznanilo, naša sveta duhovniška dolžnost. Tudi si ne moremo predstavljati, da bi slovenskemu duhovniku delo za lepšo bodočnost našega ljudstva ne moglo pomeniti vesele in povsem sprejemljive naloge. Vse to je toliko jasno, in po sebi umevno, da bi bilo mnogo bolj razumljivo, ako bi vsi duhovniki takšen program z veseljem pozdravili in z vnemo in modrostjo pri njegovem uresničevanju pomagali...

V našem jugoslovanskem naporu za uresničenje socializma, za neodvisnost, za pravične meje in za enakopraven odnos med vsemi na-

rodi vsega sveta ne gre le za realizacijo nekoga političnega načrta, temveč tudi za zmago principov resničnosti, pravice in miru, kar je najožje zvezano z našim krščanskim prizadevanjem za lepšo podobo sveta.

Miru in enakopravnosti vseh narodov pa koristi tudi naše stalno poudarjanje, da gre nam kot slovenskim in jugoslovanskim katoličanom edina pravica dajanja informacij najvišjim predstavnikom katoliške Cerkve. Zato znova izjavljamo, da ne priznavamo ljudem, ki so iz domovine zbežali, ko smo se mi kot zmagovalci v njo vračali, nobene pravice, da bi govorili namesto nas in pomagali odločati o naših cerkvenih in državnih zadevah.

Pravičnost, ki je temelj resnične ureditve sveta, zahteva, da dobe Slovenci, ki žive izven meja naše države, vsa možnost za neomejen in svoboden razvoj slovenskega jezika in kulture. Trdno smo prepričani, da je vsak poskus potujčevanja naših ljudi v ostrem nasprotju s temeljnimi krščanskimi principi. Obljubljamo tudi, da se bomo v bodoče za usodo svojih rojakov, ki so ostali izven meja naše države, še bolj živo zanimali in jim po svojih močeh pomagali.

Ker želimo, da bi bila svoboda vesti in veroizpovedi v polni meri omogočena, svetujemo vsem svojim članom, kakor tudi vsem drugim duhovnikom, da bi tudi sami pokazali vso tisto tolerantnost, ki je tudi po našem pojmovanju neobhodno potrebna. Tako bomo s svoje strani storili vse, kar je potrebno, da se lahko celotna svoboda veroizpovedi pokaže ob vsaki priliki in vsepovsod.

VdU v sovjetski coni prepovedan

Avstrijsko notranje ministrstvo je objavilo vest, da je sovjetska komandantura v Wienerneustadtu obvestila žandarmerijo, da je v vsej sovjetski zasedbeni coni Avstrije prepovedan VdU in vse njegovo delovanje.

Notranje ministrstvo je k temu zavzelo stališče, da je VdU v redu prijavljeno društvo ter da kot tako uživa zaščito avstrijske ustave. To svoje stališče bo notranje ministrstvo povezano z ostrim protestom takoj dalo na znanje sovjetskemu visokemu komisarju in če treba tudi Aliiranemu svetu.

Razgovor s slovenskim umetnikom

Ob priložnosti bivanja znanega slovenskega umetnika-grafika Božidara Jakca na Koroškem, kjer je v Celovškem muzeju bila razstava njegovih izbranih del, ga je naš urednik naprosil za razgovor. Profesor Jakac se je prošnjari radevolje odzval in dal našemu uredniku na naslednja vprašanja izčrpne in zanimive odgovore.

Vemo, da je Vaše ime kot umetnik in mojster grafike slovelo že dolgo pred vojno ne le po domači zemlji, marveč po vsem svetu. Radi bi pa tudi vedeli, kaj Vas je napotilo kot umetnika, da ste šel v najtežjih časih svojega naroda med borbo za svobodo v gozdove?

Vsako, ki se je le malo čutil povezanega z usodo svojega naroda, ni mogel storiti drugače kot, da se je v uporu proti nasilju in uničevanju naroda in njegove kulture vključil v borbo na življenje in smrt proti okupatorju. Kot se je zelo veliko število slovenskih kulturnih delavcev tako sem se tudi jaz pridružil njim in tisočemu, ki so zapustili svoj dom in drage in odšli v gozdove, zavedajoč se odgovornosti pred zgodovino in narodom. Če je bilo moje ime več ali manj znano, sem s tem le še več lahko pripomogel k širini pokreta. Priznati pa moram, da ni bila prav mala žrtev, saj je bila zaplemba moje imovine ena od najbolj radikalnih in je le slučaj pomagal, da je umetnostni zgodovinar dr. France Mesesnel (ki je kot aktivist izgubil življenje tik pred osvoboditvijo) posegel vmes in rešil večino obsežnega materiala kot narodno imovino v muzej v Ljubljani. Jasno, da je med tem mnogo dragocenega propadlo in izginito.

Kdaj ste se in na kakšen način najprej pridružil partizanskemu pokretu? Kje ste se tedaj ravno nahajali in kod Vas je potem v času NOB vodila pot kot borca in umetnika?

Se 1941, takoj ko sem zvedel za pokret sem bil

aktivno zraven, formalno pa sem se vključil v OF spomladi 1942. dočim sem lahko odšel v partizane šele po smrti svojega očeta-invalida tik pred zlomom Italije 1943. Vse do tedaj sem živel v Ljubljani.

Kakšne so Vam bile možnosti in težave (subjektivne, objektivne, tehnične i. t. d.) za umetniško ustvarjanje v partizanih in kakšni motivi so Vas vodili k umetniškemu ustvarjanju v tem obdobju?

Pogotji za umetniško delo so bili zunaj jasno precej omejeni in nenavadni. Čeprav sem začel svojo umetniško pot kot vojak v prvi vojni, kjer sem mnogo delal (tedaj so bila razstavljena tudi prva moja dela), mi je bilo okolje v partizanih tako kot drugim popolnoma novo in je le trajalo nekaj časa, da se je človek znašel. Seveda brez odgovarjajočega materiala, ki se mi ga je posrečilo prnesti s seboj, ne bi mogel ničesar narediti. Nekaj časa sem živel in delal na Kočevskem rogu na bazi 20, nato v glavnem štabu, v raznih kotičkih Bele krajine ter končno v Srednji vasi na Kočevskem pri SNOS-u ter proti koncu v Črnomlju.

Prav ta čas pred devetimi leti sem kot član AVNOJ-a romal v dolgih nočeh po dolgi poti slovensko delegacijo v Bosno na drugo zgodovinsko zasedanje AVNOJ-a v Jajcu. Ker je bila ta dolga in nenavadna pot težka in naporna, je bila polna svojevrstnih doživljanj, ki še čakajo obdelave. V Jajcu sem portretiral vrhovnega komandanta tov. Tita, ki je prav takrat postal maršal. Ta risba je danes edini ohranjeni umetniški dokument maršala izza časa vojne, ker je vse drugo propadlo. Nosil sem ga stalno v svoji torbi, medtem ko sem večino risb in grafik pa tudi nastelov neštetokrat zakopal ob raznih premikih v bunkerje.

K sreči sem rešil ves obilni slikovni material, tako risbe kot tisoče dokumentarnih fotoposnetkov, in nekaj filmov, razen onega materiala, ki sem ga dal spraviti drugim. Zena, ki je bila z menoj v partizanih, ima še sedaj hude sanje o prenašanju težkega materiala, med njim ročni cinkovi ključji mojih grafik, orodje, kino, foto-kamera itd. Delal sem mnogo, čeprav sem si želel še več.

Zanimivo je, da se je razvila v partizanih prav grafika do neverjetnih rezultatov. Precej mojih tovarišev slikarjev se je lotilo prvič v življenju. Rezultate smo pokazali na prvi partizanski razstavi ob kulturnem kongresu januarja 1944 v Semiču v Beli krajini. Prav posebno zanimiva in obsežna pa je bila razstava v Črnomlju v februarju 1945. leta, kjer je razstavljalo 15 avtorjev. Visoko v gozdovih v izredno težkih pogojih so bile tiskane visoko kvalitetne grafične mape s motivi iz NOB Nikolaja Pimata, Franceta Miheliča, Klemenčiča-Maja, Vidica in drugih, kar predstavlja danes nenavado dragocene dokumente ustvarjalne sile v najtežjih pogojih.

Po vojni si je slovenski narod ustvaril svojo lastno Akademijo upodabljalno umetnosti, za katero imate sam največje zasluge. Kako se na osnovi tega dejstva razvija mladi slovenski umetniški naraščaj in ali so v tem pogledu že vidni odnosi kakšni so rezultati te vsestransko važne pridobitve?

Za slovensko Akademijo upodabljalno umetnosti je bila borba zelo dolga. Že 1703. leta je „academia operosorum“ pripravljala tako šolo, ki pa seveda ni mogla najti uresničitve niti kasneje v času pred vojno vsled Slovincem nenakonjenih razmer v Avstro-Ogrski, niti v prvi čaršijanski Jugoslaviji, ki pa je že imela srbsko in hrvaško Akademijo. Za nas pa so ostali le memorandumi in obljube. Že 1943. leta smo v partizanih zamislili ustanovitev Akademije. Uresnili smo jo ob širokem razumevanju ljudske obla-

Moskva. — Vlada ZSSR je odlikovala z „Redom rdeče zastave dela“ 70 letnega patriarha Moskve in Rusije Aleksėja. Tozadnji vladni odlok poudarja domoljubno delavnost patriarha med preteklo vojno in po njej. Omenjeni orden je eno izmed najvišjih odlikovanj, ki jih je v Sovjetski zvezi mogoče dobiti v mirnih časih.

Stockholm. — Letošnjo Nobelovo nagrado za književnost je dobil francoski književnik Francois Mauriac. Nobelovo nagrado za fiziko sta dobila ameriška znanstvenika Edmond Parcell z harvardskega vseučilišča in Felix Bloch s stanfordskega vseučilišča. Nagrado za kemijo bosta delila britanska znanstvenika dr. John Porter Martin in dr. Richard Millington Synge.

Washington. — Na povratku s potovanja po Evropi, kjer je obiskal 15 držav, je demokratični senator Willis Smith izjavil, da ni potrebno, da bi ZDA trošile v Evropi toliko, kakor sedaj. Poudaril je, da je bil Marshallov načrt koristen, dodal pa je, da je naklonjen znižanju fondov za ameriško pomoč Evropi.

Johannesburg. — Južnoafriški ministrski predsednik Malan je izjavil, da bo njegova vlada spoštovala sklep prizivnega sodišča, ki izjavlja, da je novo parlamentarno visoko sodišče neveljavno. Prav tako bodo pri prihodnjih volitvah, ki so določene za mesec april, vpisali nebele volivce v redne volilne sezname.

Kairo. — Egiptovska vlada je objavila poseben odlok, po katerem bo dobil predsednik vlade general Naguib popolno oblast za dobo 6 mesecev, da bi tako obvaroval pridobitve državne udara. Ta pooblastila veljajo od 23. julija, ko je general Naguib prevzel državno upravo in sestavil novo egiptovsko vlado. V odloku je med drugim rečeno, da velja sleherni ukrep, ki bi ga izdal Naguib kot vodja vojaškega gibanja, za suvereno dejanje.

Washington. — Po ameriških informacijah je sovjetska vlada končno izročila noto, ki odgovarja na predloge zapadnih velesil o položaju Nemčije. Vsebina note še ni znana.

New Delhi. — Številne kulturne in dobrodelne organizacije v New Delhiju in drugih indijskih mestih so slovesno proslavile 64. rojstni dan predsednika vlade Nehruja. Nehruju je obljubilo kmečko prebivalstvo Indije, da bo v počastitev njegovega rojstnega dne odprlo do konca leta v svojih vaseh 286 šol.

New York. — Kot možnega novega generalnega sekretarja OZN imenujejo v krogih OZN indijskega delegata dr. Benegala Raua. Dr. Rau pa je izjavil, da niti še ni bil naprosen za to mesto, niti ne pričakuje, da bi bil naprosen.

Dr. Josip Gruden umrl

Na Goriškem je v soboto umrl dr. Josip Gruden, soustanovitelj Demokratične fronte Slovencev v Italiji in od njenega obstanca član njenega izvršilnega odbora. Splošno je bil priznan in priljubljen kot eden izmed stebrov slovenstva na Goriškem.

sti za kulturni dvig naroda že oktobra 1945. Z rednim poukom na smo pričeli v zaslihih prostorih že januarja 1946. Ni bilo malo skrbi in vsehskozki požrtvovalnega dela tako profesorjev kot tudi študentov samih. Danes ima Akademija v državi soliden sloves in lepo število absolventov, med njimi več resnih umetniških talentov. S tem je bila uresničena daljna sanja naših umetnostnih pedagogov v preteklosti od Kavčiča preko Janše, Wolfa, Ažbeta, Šubicev, Jakopiča in ostalih.

Danes je možno, da sami doma, neodvisno od tujih vplivov, zasidrani v svojo lastno zemljo gradimo svojo umetnostno rast. Sicer smo še v početkih in povojjih in se zavedamo, da bo treba še mnogo trdega dela in požrtvovalnosti tako od vzgojiteljev kot od ljudske oblasti. Biti profesor, vzgojitelj v umetnosti, pomeni dati samega sebe, okrnjevati svoje lastno delo, kar ni mala žrtev, na katero se navadno pozablja.

Kaj je glavna naloga umetnika na splošno in slovenskega umetnika v posebnem v okviru današnjega kulturnega razvoja glede na življenje v domovini prav tako, kot z ozirom na povezavo s kulturo in umetnostjo sosednih ter v daljšem obsegu vseh ostalih narodov sveta?

Naloga umetnika je danes kot vedno, da v polni zavesti svoje odgovornosti čim kvalitetneje dela, da iz sebe vse kar mu nalaga njegov talent. Da je intenzivno umetniško delo omogočeno, je potrebno harmonično sodelovanje ljudske oblasti. Brez tega harmoničnega sodelovanja bi bili vsi naporji polovični, tako v odnosu do umetnostnega razvoja doma, še prav posebno pa do vpliva, ki naj bi ga imela naša umetnost v svetu. Danes ne moremo in ne smemo več stati ob strani. Zavedamo se svojega kulturnega poslanstva kot svet, ki raste na novih osnovah socialne pravičnosti. Zamuditi ne smemo in ne zamujamo nobene prilike, da uveljavljamo svoje resnične kvalitete na itak ljubosumno samega sebe upoštevačem evropskem zapadu.

KOLEDAR

Sreda, 19. november: Elizabeta

Četrtek, 20. november: Feliks Valojski

Petek, 21. november: Dar, M. Device

SPOMINSKI DNEVI

19. 11. 1808 — Rojen v Kranju dr. Janez Bleiweis, urednik „Kmetijskih novic“ — 1828 Umril na Dunaju skladatelj Franc Schubert — 1917 Umril v političnem pregnanstvu pisatelj Fran Maselj-Podlimbarski — 1914 Maršal Tito razglašen za narodnega heroja.

20. 11. 1813 — Rojen v Radomerščaku pri Ljutomeru jezikoslovec Fran Miklošič — 1858 Rojena švedska pisateljica Selma Lagerlöf — 1910 Umril pisatelj Lev Nikolajevič Tolstoj — 1914 Padel v borbah na Kolubari voditelj socialističnega gibanja v Srbiji Dimitrije Tucović.

21. 11. 1497 — Vasco da Gama, portugalski raziskovalec je odkril morskot pot v Vzhodno Indijo — 1694 Rojen v Parizu francoski filozof in pisatelj Voltaire — 1928 Umril v Berlinu pisatelj Hermann Sundermann — 1944 Odluk predsedstva AVNOJ o amnestiji in odlok o prehodni sovražne imovine v državno last.

Bajtiše

V nedeljo sta sklenila zvezo za življenje mlada človeka, ki sta se vzljubila in hočeta skupno deliti lepe in tudi težke čase v življenju. Mak Hanzej iz Bajtiš si je izbral za svojo nevesto Bundrovo Hermino iz Slovenjga Plajberka. Hanzej je zaposlen v železnici v Borovljah, v prejšnjih letih je živel pri Ovčarju na Bajtišah in je leta 1944 vstopil v partizane in se je tudi on boril za mir in lepše življenje svojega ljudstva. V partizanih so Hanzija poznali pod imenom Jurček. Svojo mlado ženo je popeljal na Bajtiše, kjer se je naselil. Mlademu paru čestitamo in mu želimo ob skupnem ognjišču mnogo družinske sreče!

Sinča ves

V nedeljo, dne 9. novembra, so zborovali številni kovači velikovškega okraja v kolo-dvorski restavraciji v Sinči vasi. Na zasedanju so obravnavali mnoga pereča vprašanja, ki zadevajo kovaško obrt. Razpravljali so med drugim o nabavi cenene premoga, o oskrbi s potrebnim železom in o starostnem zavarovanju za kovaške mojstre. V poročilu je bilo tudi povedano, da bodo meseca januarja in februarja prihodnjega leta odprli v Celovcu šolo za podkovanje, kakršna je obstajala že nekaj. V Velikovu pa nameravajo urediti šolo za avtogenične varilce, ki naj bi trajala po en teden. Kovači, ki izvajajo tudi popravila kmetijskih strojev in podobna dela, naj si čim prej oskrbijo obrtno koncesijo za tovrstna dela in naj zaprosijo tudi za oprostitev dokaza o sposobnosti in pristojbine za inkorporacijo. Za navedene oprostite je mogoče zaprositi samo še do konca tega leta, ker bo s 1. januarjem 1953 še danes veljavni nemški obrtni red razveljavljen in po novem letu dispense ne bodo več mogoče.

Po naši zemlji

Pliberk

Jesenski blagovni in živinski sejem, ki je bil letos 10. novembra, je bil nekaj glede nakupovanja in prodaje zelo živahen. Ljudje so kupovali potrebščine za zimo, čevlje, perilo in drugo, kmetje pa so mogli prodati svojo na trg prignano živino. Na letošnji sejem je prispele izredno veliko trgovcev, ki so na svojih stojnicah, ki so jih postavili okoli 100, razložili in ponujali svoje raznovrstno blago in potrebščine. Veselja za nakupovanje brez dvoma ni manjkalo, toda kupna moč prebivalstva je padla na zelo nizko stopnjo in so številni kramarji delali proti večeru le kisle obraze, ker so le zelo malo prodali. V nemali meri je občutno pomanjkanje denarja pripisati popolnemu zastoju odkupovanja krompirja, ki je za mnoge kmete v naši okolici vir dohodkov, delavci in nameščenci pa s svojimi plačami v tej draginji itak komaj izhajajo. Velik vzrok pomanjkanja denarja je iskati tudi v zastoju odkupa živine. Cene so padle in od 23 komadov živine, ki so jo prignali na trg so le nekaj malega premenjali kmetje med seboj in neznatno število prodali na živinske prekupce. Večina je morala s svojo živino spet nastopiti pot domov, kjer nastaja vedno bolj pereče vprašanje, kako vsled letošnje izredno slabe krmske letine vzdržati živino čez zimске mesece.

Šmihel nad Pliberkom

Veseli dogodek, ki je bil predminulo nedeljo v Šmihelu pri Pliberku, moramo poročati tudi našemu listu, da ga objavi. Dolgo se je že šepetalo in govorilo, da se bo naš pevec in v pevskih vrstah zelo priljubljeni France Kristof, p. d. Frilnov v Dvoru, oženil. Kdor ima oko za opazovanje je o tej nameri tudi lahko sklepal. Pogosto namreč je bilo mogoče opaziti, da je France spremljal Malko Kaiserjevo p. vojih potel in sta se zadnje čase večkrat peljala v Celovec in nakupovala potrebno za ureditev skupnega ognjišča.

Navedeno nedeljo, dne 9. novembra 1952, bil je lep sončen poznojesenski dan, sta France in Malka sklenila zvezo za življenje in bosta v ljubezni in slogi izpopolnjevala eden drugega do konca dni. Poročni pričci sta bili dva vrla moža, ki jamčita za neskaljeno in lepo zakonsko in družinsko življenje. Bila sta to šolski ravnatelj Franc Aichholzer in radiotrgovec Janez Krevc. Po poročnih obredih pa so se zbrali sorodniki novoporočencev in številni drugi gostje, kakor je od nekaj lepa slovenska navada, k ženitovanjskemu slavu v Šercerjevi gostilni. In kar je samoumevno, med gosti so bili pevci, tovariši, s katerimi je ženin France Kristof nešteto krat prepeval bodisi v prijateljski družbi ali na slovenskih pevskih in drugih kulturnih prireditvah. Moški zbor je pod vodstvom Miheja Sadjaka po-

častil ženina in nevesto s podoknico že na predvečer poroke na njegovem domu. Na ženitovnici pa so neutrudno in odlično prepevali naše vedno lepe slovenske pesmi in tako je dala pesem poseben pečat poročnemu slavu. Med pevce je prišel tudi Foltej Hartman, pod katerim vodstvom je pliberški moški zbor, kjer je sodeloval zelo požrtvovalno tudi ženin France, tolikokrat z uspehom nastopil. Ženitovanje, ki je trajalo do poznih jutranjih ur, je imelo zares, kakor so vsi zagotavljali, lep in domač slovenski značaj.

France in Malka, sin in hčerka iz zavednih slovenskih družin, ki sta morala prestati tudi grenko usodo izseljenstva za časa nacističnega nasilja, sta si sedaj ustanovila svoje lastno ognjišče in se bosta nastanila v čuvajnici pri Šmihelu, France je železničar, Malka pa bo doma gospodinja in želimo obema mnogo lepih in srečnih let!

Breznica pri Št. Jakobu

Pretekli četrtek zvečer se je nenadoma začelo nemirno beganje po vasi, kmalu so pribrela tudi prva motorna vozila in v mirujoče domove je udarila vest: na vasi gori! Najprej je le malokdo vedel točno, katero poslopje je zajel požar, kajti rdeči stijaj je le približno dal slutiti kraj nesreče. Šele polagoma se je zvedelo, da gori skedenj pri p. d. Tresoglavu.

Na kraju požara se je v kratkem času zbrala velika množica sosedov in tudi ljudi iz drugih vasi, da pomagajo reševati, kar se še rešiti da. Tudi domača požarna bramba je kaj hitro začela brizgati vodo v rdeče plamene in se je predvsem njej zahvaliti, da so bila ohranjena sosednja poslopja. Pozneje sta pripelji tudi požarni brambi iz Št. Jakoba in Rožeka ter se aktivno vključili v boj proti ognjenim zubljem, ki so že grozeče grabili po bližnji hiši. V dobri uri je bil ogenj popolnoma lokaliziran in le poleg hleva — iz katerega so še pravočasno rešili živino — je še dalje gorelo skladišče lesa in premoga. Tukaj je bila tudi shramba za žito, iz katere se je kadilo še v nedeljo.

O izbruhu ognja si še niso popolnoma na jasnem, prevladuje pa mnenje, da je požar nastal vsled nepredvidnosti mimoidočih. Orožništvo stvar še raziskuje.

Borlje v Ziljski dolini

Malokdaj se oglasimo iz najzapadnejšega kota slovenske Ziljske doline, čeprav doživljamo marsikatero zelo zanimivo dogodke. Pred kratkim smo imeli zopet povodenj. Zilja je grozila, da bo prestopila bregove in poplavlila njive in polja. Struga iz Prešeškega jezera, ki še ni ukročena, ker se merodajne oblasti nočejo brigati za izsušitev več kot par kvadrat-

nih kilometrov obsegajočega zamočvirjenega ozemlja, ki ga imenujemo „strižabce“, je zopet poplavlila naše loge, tako da je bil promet čez mostič pri Goričah, ki je bil od lanske velike poplave dalje za silo popravljen, nepreložen.

V Borljah, domači fati našega velikega Matije Majar-Ziljskega, sta pred kratkim praznovala zlato poroko Jurij in Ivanka Cimerman. Melharčeva družina v Borljah je daleč naokoli znana kot zavežna slovenska družina. Jurij Cimerman, p. d. Melharč, izvira od p. d. Ščina v Bitenčah, v kateri vasi je bil rojen tudi Matija Majar-Ziljski, in se je priženil k Melharču v Borlje. Jubilanta sta imela devet otrok. Njuna življenjska pot je bila trnjeva in težka. Zaradi slabih gospodarskih razmer pred prvo svetovno vojno se je mnogo Ziljanov selilo v Ameriko. Tako sta tudi Jurij in Ivanka Cimerman s štirimi malimi otroci odšla v Ameriko s trebuhom za kruhom. Dobila sta zaposlitev v tovarni železnih vagonov, najprej v Milwaukee Wis, nato pa v drugih krajih. Tam sta že našla Franca Cimermana, brata Jurija, ki je prvotno nasledil Ščinovo posestvo v Borljah, pa se nato podal v Ameriko in živi še sedaj kot čevljarški mojster v Milwaukee Wis. Poleg imenovanega sta našla tam še družine Hebein iz Gozdinje vasi, Stefana Warmuta iz Limarč in še druge Ziljane. Doba pred prvo svetovno vojno je veliko število slovenskih Ziljanov gnala v Ameriko zaradi boljšega zaslužka.

Po petih letih garanja v Ameriki sta Jurij in Ivanka Cimerman težko zbolela in se morala okoli leta 1910 s petimi malimi otroci vrniti zopet domov v Borlje. Hišo, ki sta si jo s trdim zaslužkom kupila v Ameriki, sta morala prodati. Jurij Cimerman je leta 1914 moral oditi kot vojak v vojno in se je šele po končani vojni vrnil domov. Bil je dolgo let slovenski župan občine Goriče. Ko so v občini zavlada nacionalni šoviniisti — oboževalci Hitlerjevih idej — je bil Cimerman od županstva odstavljen, očitno radi tega, ker se je preveč odločno zavzemal za koristi ljudstva in bil zaveden Slovenec. Od devetih otrok, ki sta jih jubilanta imela v zakonu, so trije že umrli, sinova Janez in Žorž, ki sta se izselila v Milwaukee Wis v Ameriko, sta tam na vodilnem mestu v neki strojni tovarni. Janez je prišel leta 1951 na obisk staršev. Hčerko Leno so nacifasistični rablji z družino vred v drugi svetovni vojni izselili v taborišča v Nemčijo. Hčerke Mojca, Hana in Tekla pa so poročene v Beljaku.

Vsi prebivalci Borelj in občine Goriče so jubilentoma, ki sta že nad 70 let stara, iskreno čestitali. Tudi mi jima želimo še mnogo sreče in zdravja v njunem zakonu!

25

„Bogu hvala,“ pobožno vzdihne Helena in položi roke na srce.

„Amen,“ kihne Gašper in se obrne na peti, „zdaj pa hitro, ban; ne smeva izgubljati časa.“

In moža odideleta.

Dolgo se je mudil Gašper v sobi gospoda Petra, dolgo sta se svaka tiho pomenkovala, vtem ko sta premetavala došla pisma, štela glasove posameznih saborskih poslancev in sestavljala kratke odgovore in dopise velikemu in plemičem; precej pozno je že bilo, ko se je Gašper Alapič poslavljaj od bana:

„Nekaj mi še prizadeva skrbi, a to je plemenita gospoda Turpoljska. Mnogo jih je teh dolginov in vsak ima glas v saboru. Ti glasovi so edina nasprotna sila proti tvojim plemenitim Dragočancem, katere so Gregorjanci

in Samoborci proti tvojemu gospostvu nahujskali. Ko sem kmalu potem, ko so nas pod Susjedom, kjer sem komaj komaj odnesel živo glavo, tako presneto nasekali, bil na svojem gradu v Vukovini, sem tam zbral okoli sebe turpoljsko gospodo pa sem jih opijani in vrtel kakor Lucifer grešno dušo. Župan je naš in tudi Poglediči, in če ti kihnejo, sem si mislil, bo vsa plemenita občina rekla: „Na zdravje!“ Pa sem se prevaral. Gospod Vurnovič, ta prefrigani dedec, je predal dušo vragu Gregorjancu in skrivaj ruši, kar sem jaz s težavo sezidal. Plemenita kmečka gospoda ne poslušajo več župana. To je tisto, kar me skrbi. Moram jih, naj velja kar hoče, vpreči v svoj jarem in Vurnoviču odnesti izpred brk mastno pečenko.“

„Kako?“ vpraša Peter.

„Naj te ne bo skrb zato! Najel sem svata, ki jih bo šel snubit, a ko bo ta omeščal te plemenite buče, bom prišel za njim, da jih skuham povsem za mehko.“

„Želim srečo, Gašper, in lahko noč!“ dé ban in svaka sta se razšla.

Ko je grbasti gospod Gašper zapustil banovo palačo v Gosposki ulici, je zavonil „tatinski zvonec“ kraj mestnih vrat, ter javil, da je odbila deveta ura, ko mora vsak pošten človek leči v posteljo spat. Toda Gašper, ki ni šel prenočevati v drugo banovo hišo, kjer mu je bil le-ta dal pripraviti posteljo, je krenil

čez Markov trg v Kámeno ulico.* Njemu tega tudi nihče ni zapisoval med grehe; vsi so vedeli, da je vukovinski graščak najraje hodil po mestu ponoči ko netopir. Bil je jako zakrknjen samec, grbec, majhen in grd, zaznamovan od same narave. „Vem,“ si je rekal, „da vi plemeniti sobratje, malega Gašperčka zavoljo njegove velike grbe prezirate in komaj bi se našla plemkinja, ki bi hotela izmenjati z menoj poročni prstan: padel sem na svet, kakršnega me je mati rodila, pa kadar me popade mrč, ne vprašam za grb, in verujte mi, plemiška in kmečka kri ženskega spola sta enaki, obe sta človeški. Eva je Eva, naj je plemenita ali neplemenita.“

Gospod Gašper je bil udarjen na ženske ko osa na med in se loteval vsakega panja, kjer je dišalo po sladkobi in jih je zato kdaj pa kdaj dobil pošteno po grbi. Toda na nekem mestu je bila njegova grba varna pred batinami in sicer v krčmi, ki je bila zapisana na ime kume Jagice; nahajala se je pod svodom Kámenne ulice. Jagin mož je bil svoj čas pri Gašperjevem očetu za konjarja, žena pa je bila tam za služabnico. Jagin mož je ljubil pijačo, a Gašper zakonito konjarjevo ženo in vse se je lepo zlagalo brez vsakega ugovora; Bog vse odpušča. Čeprav je bil Gašper zagri-

zen magnet, je rajši preživljal večer v kamrici gospe Jage za krčmo, kakor na kakšnem gradu, kjer so se zbirale plemiške gospe. V to kamrico jo je ubral tudi to noč. V krčmi so popivali mestni ponočnjaki, a v kotu je smrčal bivši konjar. Gašper stopi do kamre, a pri vratih ga že čaka lepa, zajetna in črnooka žena z zasukanimi rokavi. Bilo ji je približno trideset let, a sledi brk pod nosom so čokozovali, da je, preden jo je mati povila, hotela biti možki.

„Kje pa ste, vaša milost, za vraga tako dolgo čepeli?“ ga pozdravi žena; „zdi se mi, da hodite po stranpotih, ki jih je v Zagrebu žalibog veliko. Pazite se! Huda vam bo predla, če izvem, da ste kje v Zagrebu preskočili plot. Kaj počenjate izven Zagreba, tega mi ni mar, naj vas hudič nosi, kamor vas je volja, ko so vsi grbavi taki faloti.“

„Molči baba,“ se razhudi Gašper, „jezik za zobe in ne brundaj! Prinesi vina in večerjo! Nisem voljan poslušati tvoje litanije. Ali me je Tahijev sluga Peter Bošnjak iskal v družbi nekega človeka?“

„Je,“ odgovori krčmarica, „v veži pijeta. Precej ju pokličem.“

Žena odide, pa se hitro vrne in postavi pred Gašperja pečenega piščanca, hlebec kruha in vrč vina.

„Zdaj pa pojdi, Jaga,“ zapove Gašper, vtem ko zabode v piščanca vilice, „požliji mi sem onadva lumpa, a ti ostani v krčmi, dokler te ne pokličem.“

* Razen turpoljskih kmetov-plemičev je imela v saboru svoje zastopnike tudi dragoniška kmečka občina, zraven tudi nekateri trgi kakor n. pr. Samobor. Te plemiške kmete so seveda, tudi šteli med tako imenovane slivarje.

Glavobol je le znak bolezenskih pojavov

Glavobol ni bolezen zase, marveč le znak (simptom) raznih bolezenskih pojavov.

Prvi primer za to ugotovitev imamo tedaj, kadar govorimo o glavobolu v očesni bližini, ki izvira samo od te ali druge motnje v bližini oči. Kakor hitro odstranimo te motnje, izgine glavobol sam od sebe, ne da bi se bilo treba poslužiti mamljivih in blažilnih sredstev.

Ali bolnik tarna že mesece in mesece o glavobolu v bližini možgan, ki se pojavlja zlasti tedaj, kadar se sklanja z glavo. Niti se ne zaveda, da ima že kroničen nahod in ne pride mu tudi na misel, da je glavobol v zvezi z nahodom. In prav tu je izvor njegovih bolečin. Bolnik ima namreč stalen katar možganske votline, ki se izraža v kroničnem nahodu. Razvoj boleznij v tej votlini blizu nosa je povzročil nabiranje vnetljive sluzaste in gnojne tekočine. Kaj se je zgodilo? Omenjeno nabiranje tekočine je povzročilo močnejši pritisk v možganski votlini, kar je dovelo do glavobola. Seveda specialist bo v nekaj dneh odpravil vnetje možganske votline in glavobol, ki je nadlegoval bolnika že dolgo časa.

Podobno je pri kroničnem vnetju v čeljustnih votlinah, ki je navadno v zvezi z obolenjem zob. Glavobol in zobje so posebno poglavje. Ze nagnit zob draži zobni živec, ki reagira z močnimi nevrogičnimi bolečinami. Podobne nevrogične se pojavljajo v bližini zoba in imajo posebnost, da se razširjajo v razne smeri glave. Ni čudno, če zaradi napada (afekcije) zoba dobimo nepričakovano glavobol. Tu pomaga le zobozdravnik in vsakdo, ki toži o kroničnem glavobolu in ne pozna njegovega izvora, naj si da predvsem pregledati zobe.

Glavobol povzroči lahko tudi bolno uho. Stalna in zanemarljiva vnetja srednjega ušesa so znan vzrok kroničnega glavobola. Upoštevati je treba, da vsakdo, ki je že imel enkrat vnetje srednjega ušesa, lahko na isti bolezni ponovno zbolí in to, ne da bi vedel. Kogar boli glava in ima občutek, da na enem ali obeh ušesih nekoliko slabše sliši, naj ne odlašaja, temveč takoj stopi k specialistu.

K zdravniku prihajajo bolniki, ki tožijo, da imajo omotico, združeno s pritiskom v glavi. Zopet imajo glavobol. Zdravnik mu je izmeril krvni pritisk in ugotovil njegovo znatno povečanje. In prav krvni pritisk je vzrok vsem

Zveza slovenskih izseljencev poziva

vse svoje člane, da, v kolikor tega še niso napravili, takoj vložijo prošnjo za izstavitve tako imenovane izkaznice za žrtve fašizma (Opferausweis), ker tozadevni zakon s koncem tega leta, to je z 31. decembrom 1952, zgubi svojo veljavnost. Ponovno opozarjamo, da po tem roku ne bo več mogoče vlagati takih prošelj. Potrebne tiskovine kakor tudi vsestranska pojasnila dobite pri Zvezi slovenskih izseljencev, Celovec, Gasometergasse 10.

O d b o r.

bolnikovim pritožbam. Z dieto, primernimi zdravili, puščanjem krvi je mogoče odpraviti navedene težkoče.

Splošna utrujenost ni redko povod za glavobol. Razne oblike slabokrvnosti, zlasti bledičnost mladih deklet pospešujejo glavobol. Treba bo pregledati bolnikom kri in z uživanjem železnih preparatov je mogoče odpraviti to zlo.

Posebno vplivajo na glavobol razni strupi: alkohol, nikotin, svinec, ogljikov oksid in druge kemične snovi. Ni treba, da dobivamo strupe od zunaj, ampak zadostujejo strupi, ki jih imamo v svoji notranjosti; ti vplivajo kot strupi presnavljanja slabo na organizem. To

opazimo pri nezadostnem delovanju ledvic. Preobilno uživanje alkohola in kajenje, ki moti krvni obtok, so znani povzročitelji glavobola. Kronično zastrupljenje opazimo zlasti pri stavcih, ki se izraža v raznih simptomih in tudi v glavobolu.

In, ali ve navaden človek, da je vnetje bezgavk, obolenje črevesja, želodca često vzrok trdovratne migrene. Vrsta podobnih primerov še ni končana, zato priporočamo, naj se vsak bolnik zaveda, da glavobol ni bolezen zase, ampak je simptom-znak raznih bolezenskih pojavov. Zato naj velja za vsakogar načelo, da se mora zateči k zdravniku, ki ga bo dobro pregledal in ugotovil vzrok glavobola.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Dnevne oddaje razen ob sobotah in nedeljah: 6.20 Jutanja glasba — 8.15 Kaj kuham danes? — 8.30 Pozdrav zate — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15 in 15.00 Solska oddaja — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 14.10 Kar si želite — 17.10 Popoldanski koncert. Poročila dnevno ob: 7.00, 8.00, 12.30, 17.00, 20.00 in 22.00.

Sreda, 19. november:

10.45 Iz ženskega sveta — 11.00 Solska oddaja — 14.30 Slov. poročila in objave. Za gospodinjstvo. Igrajo Lavsekarjevi godci iz Slovenjega Plajberka — 15.30 Veseli zvoki — 15.45 Učimo se esperanto — 16.00 Komorna glasba — 16.30 Koroški knjižni ogled — 18.40 Južna oddaja — 19.15 Znamenite ženske svetovne zgodovine — 22.30 Pestre melodije.

Četrtek, 20. november:

10.45 Veder dopoldne — 11.00 in 11.25 Solska oddaja — 14.00 Novosti iz Štajerske — 14.30 Slov. poročila in objave. Solistična glasba: Srečo Dražil igra skladbe za saksofon in klavir — 16.00 Koncertna ura — 18.45 Kmečka oddaja — 20.15 Slogertombola — 21.00 Kriminalna uganka.

Petek, 21. november:

10.15 Mali koncert — 10.45 Za podeželsko ženo — 11.00 in 11.25 Solska oddaja — 14.30 Slov. poročila in objave. Glasbeni vložek. Sodobno vprašanje — 15.45 Pogled v svet — 16.00 Koncertna ura — 16.30 Marija Grubbauer in Edlertrio — 18.40 Sportna poročila — 18.45 Kmečka oddaja — 19.15 Sah kralju — 20.15 Radijski oder.

RADIO LJUBLJANA

Dnevne oddaje razen ob sobotah in nedeljah: 5.30 Dobro jutro dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska. Poročila dnevno ob: 5.45, 6.30, 12.30, 15.00, 22.00 — 19.00 Radijski dnevnik.

Sreda, 19. november:

12.00 Zborovske skladbe Davorina Jenka in Antona Hajdriha — 12.40 Igra veliki zabavni orkester Andre Kostelanetz — 13.00 Z obiskov pri pionirjih — 13.15 Pester glasbeni spored — 14.40 Igrajo Veseli godci — 15.10 Makedonska narodna pesem — 15.50 Zdravstveni nasveti — 16.00 Solistične in komorne skladbe — 17.00 Roman — 17.30 Solska ura za višjo stopnjo — 18.00 Melodije iz oper — 18.30 Zunanje-politični feljton — 18.45 Partizanske pesmi in koračnice — 19.40 Slovenske narodne pesmi — 20.00 Radijska igra — 20.20 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije za festival ob 250-letnici Slovenske filharmonije.

Četrtek, 20. november:

12.00 Opoldanski koncert — 12.40 Slovenske narodne pesmi — 13.45 Tečaj francoskega jezika — 14.00 Igra Vaški kvintet, pojeta Režika Koritnik in Sonja Hočevar — 14.40 Igra veliki zabavni orkester Bob Trendler — 15.10 Lahka glasba — 15.30 Ali znate poslušati? — 16.00 Koncert po željah — 17.00 Oddaja za žene — 17.10 Zabavne melodije in ritmi — 18.00 Veseli slovenski napavi — 18.30 Predavanja iz literarne zgodovine — 19.40 Kratke skladbe za violino igra Ali Dermelj — 20.00 Domače aktualnosti — 20.10 Večerni spored orkestralne glasbe — 21.00 „Ljubljana pred četr tisočletja“.

Petek, 21. november:

12.00 Veliki orkestri igrajo zabavno glasbo — 13.00 Opoldanski spored orkestralne in solistične glasbe — 14.00 Koncertni valčki — 15.45 Govorna oddaja — 16.00 Solisti, ki so nas obiskali v zadnjem času — 17.15 Uganite, katere operne melodije vam predvajamo — 18.00 Uredniškova beležnica in pionirska pošta — 18.30 Radijska univerza — 19.40 Iz znanih operet — 20.00 Egon Tomc: Tedenski zunanje-politični pregled — 20.15 Orkestralne skladbe mladih slovenskih avtorjev — 21.00 Svet v satiri in humorju — 21.20 Moderna plesna glasba.

Praktični nasveti

Če imaš suhe ali razpokane roke, si jih namaži z vazelino in jih čez nekaj minut operi s toplo vodo, nato pa si jih masiraj s sledečim pripravkom: 50 g razredčenega kisa, 25 g limoninega soka in 25 g kolinske vode.

Če pa hočeš imeti mehke in bele roke, si jih masiraj vsak dan z maščeno kremo.

Če nam roke dišijo po čebuli, namažemo jih z usedlino črne kave.

Obraz si najbolje osvežimo z mrzlimi in toplimi kamiličnimi obkladki. Dobri so tudi obkladki z mrzlo oranžno ali limonino vodo, ki si jo pripravimo tako, da namakamo lupine 24 ur v mrzli vodi; prav tako dobimo lepo polt, če si umivamo obraz s peteršiljevo ali kumarjevo vodo.

Če hočete dobro spati, si zvečer ovijte okrog vsake noge krpo, ki jo namočite v kisu, nato pa še zavijete v nepropustno tkanino.

Samo nekatera živila sošeracionirana

Zvezno ministrstvo za notranje zadeve in ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo je odredilo, da so naslednja živila tuzemske proizvodnje še racionirana:

1. Umetna mast, margarina, maslo iz margarine, oleomargarina in sicer z vsemi predeležnimi surovinami.

2. Jedilno olje v kolikor se proizvaja iz surovin inozemskega izvora.

3. Sladkor (iz pese).

Racionalizaciji je podvrženo poleg navedenih živil inozemskega izvora tudi naslednje blago:

1. Semenje za olje in oljnati sadovi za proizvodnjo jedilne masti in jedilnega olja.

2. Surovo olje za proizvodnjo jedilne masti in jedilnega olja.

3. Svinjsko maslo.

4. Sladkor (surovi sladkor).

Dosedanja lista racioniranih živil je razveljavljena in so sedaj skoraj vsa živila prosta.

Zanimivosti po svetu

NAJNEVARNEJŠA STENA V ALPAH

Ena najnevarnejših in za alpiniste najnapornejših sten v Alpah je severna stena Eigerja. Vsako leto jo naskoči mnogo drznih plezalcev, razmeroma malo pa jih pripleza do vrha. Letos jo je preplezalo šest skupin alpinistov, med njimi pet avstrijskih. Po severni steni je priplezal na vrh Eigerja tudi znani francoski alpinist Lachenalle, ki je skupaj z Mauriceom Herzogom priplezal na 8075 m visoko Anepurno v Himalaji.

ENO IZMED NAJGLOBLJIH JEZER

Bajkalsko jezero na jugu Srednje Sibirije spada med najgloblja jezera na svetu. Njegova največja globina znaša 1522 m in ima površino 33.000 km², t. j. skoraj polovico več kakor vsa Slovenija. V tatarskem jeziku pomeni „bajkal“ bogato, t. j. bogato jezero. Res je v njem mnogo rib, celo nekaj takih, ki jih ne najdemo nikjer drugje. Tako n. pr. živi v tem jezeru posebna vrsta morskega psa, ki ga doslej ni bilo mogoče zaslediti v nobenem svetovnem niti v celinskih jezerih.

Predavanje v Zgodovinskem društvu za Koroško

V okviru kulturne izmenjave med Koroško in Jugoslavijo bo v ponedeljek, dne 24. novembra, ob 20. uri v dvorani Deželnega muzeja v Celovcu predaval dr. Jože Kastelic „o novih arheoloških raziskavanjih v Jugoslaviji“ s številnimi slikami. Dr. Jože Kastelic je kot ravnatelj muzeja v Ljubljani vodja izkopavij in bo kot vodilni arheolog Jugoslavije prinesel mnogo zanimivega, med temi marsikaj sličnega z razmerami na Koroškem.

Vstopnice po 2 šilinga, za učence po 1 šiling, se dobijo v predprodaji v knjigarni Worsch, v muzeju in pri večerni blagajni.

Brkata žena se pokori zapovedi in kmalu vstopita v Jagino kamrico dva človeka.

Prvi, že znani Peter Bošnjak iz Susjeda, se globoko prikloni in smehljajoč se pravi:

„Evo, vaša milost, to je človek, ki sem vam ga priporočil.“

Gašper, ki je držal kos piščanca na vilicah, dvigne glavo in pogleda prišleca. Bilo je to majhno človeče, ki se je držal, kakor bi bil nekako prelomljen. Na tankem vratu mu je nihala plešasta, dinji podobna glava, ki je bila tu in tam poraščena s kosmatimi rusimi lasmi. Sredi mlahavega pegastega obraza je rdeč grčav nos, ki so mu bile pod kožo popokale vse žilice. Pod nosom so mu štrleli rusi, metli podobni brki, zaspane rumenkaste oči pa so strmele vedno v eno točko. Na noge, krive ko sablja, je obul razdrapano čevlje, zelena, z vrvo prevezana surka, je že porumnela, nekaj črni klobuk pa je pozelenel. Mož je stal in sukal klobuk v roki. Držal se je tako bedasto, da si moral podvomiti, ali ni zares neumen.

„Kje si, Peter, pobral to oguljeno strašilo. te vprašam.“ je rekel gospod Gašper.

„Koža mi je res oguljena,“ odgovori namesto Petra rusoglavca, „toda pamet je cela; koža se da pokrpati, ali pamet ne.“

„Kako se pišeš, čigav si in kaj?“ spet vpraša Gašper.

„Ime mi je Simon Drmačič. Čigav? Eh vaša milost, to vam bo vedela najbolj povedati moja nepoznana mati. Nekje okoli Sutle sem prišel na svet, zakaj tam sem prvič ukral

kokoš. Kaj sem? Marsikaj, zdaj to, zdaj drugo, pravzaprav pa nič, cum reverentia, illustrissime!“

„Od česa živiš, capin, sem hotel reči,“ začuden vpraša Alapič.

„Od kruha in rakije.“

„Kdo pa ti daje denar?“

„Moja pamet pa tuja neumnost-sultitia humana.“

„Od kod pa ti je latinščina?“

„Da, to je storija. Ko sem bil še deček, sem vodil ob palici slepca, a me je trikrat na dan nagrbal. Nekega dne ga pustim ležati v jarku in se ponudim frančiškankom v Klanjcu za slugo. Naznačijo me za pastirja. Ko sem končal pastirsko šolo, me preoblečejo v lajka. Bilo je na tem, da postanem pošten človek. Jest in piti zadosti, dela malo. Toda kloštrsko zelje je preveč smrdelo in ko je brat kletar ključje od kleti skril, sem ob neki priliki ukral gvardijanu zimsko čevlje in jih prodal za rakijo. Toda menihi so me osumili in me zaslišali. Navajal sem, da je tudi sveti Krišpin nekoč čevlje sunil. Zaman. Šlekli so mi fratersko haljo in stal sem na svetu ko rak, kadar se odlušči od njega oklep. Gorjo meni, če bi se ne bil pri fratarjih naučil brati in pisati in nekaj

¹ Postopač se je ponašal z latinščino. Navedene besede pomenijo: „S spoštovanjem povedano, presvetli gospod.“

² „Tuja neumnost.“

³ Lajki so neposvečeni bratje frančiškani, ki nosijo kuto brez kapuce in opravljajo v samostanu razne službe v domačem gospodarstvu.

latinščine. To me je rešilo — postal sem advokat.“

„Ti baraba, pa advokat?“ se zasmije Gašper.

„Če se brivci smejo imenovati doktorje, zakaj bi se jaz ne advokat? Romam od vasi do vasi, v svoji votli palici pa nosim pero, steklenico črnila in papir. Prošnja ali pritožba stane groš ali šilce žganja; tako se hranim ko vrabec na smetišču.“

„Lepa storija,“ reče Alapič in potegne iz vrča.

„Da,“ odgovori Drmačič, „povedal sem vaši milosti svoj lumparski curriculum vitae, da si zaslužim vaše zaupanje.“

„Ali pa si vešč poslu, zaradi katerega te je Peter Bošnjak poiskal?“

„Da grem agitirat med turopoljske viteze? Vsekakor!“

„Ali poznaš Turopolje?“

„Kako bi ga ne poznal? Vsak grm in vsako krmo od turških utrd na Odrí do lekeniškega stolpa, od Rakitovca do zadnje dubranske kleti, zraven pa še slavni ‚visoki breg‘, ki ga preskoči vsak zajec.“

„Ej, nepočesani gospod Krišpin, pa vzemi pot pod noge in jo mahni na ‚visoki breg‘ pa nahujskaj Turopoljce proti gospodu Vurnoviču.“

⁴ Brivci so v tistem času opravljali tudi rancelski posel; predvsem so puščali kri.

⁵ Živeljenjepis.

„Ad servitissimus“, toda kopita mi niso podkavana.“

„To je, dominatis vestra, reče Alapič, „na mojo mošnjo trkaš, lumpacij, kajne?“

„Da,“ prikloni Simon, „clara pacta, boni amici.“ Ves svet ve, da agitacija zahteva srebra in zlata. Pa me pogledite! V privatni službi mi ni mar, če nosim preluknjane čevlje in raztrgane lakti, toda v gosposki službi mora človek biti pač lepo umit in počesan — auctoritatis gratia!“

„Na,“ se zasmije Alapič in vrže pred Simona veliko mošnjo, „umij se in počesaj. Jutri rano ob zori kreni s Petrom na Gorico. Pa da mi ne zaspiš v kateri krčmi, ker sicer te natakne na raženj.“

„Ne polakomnite se mršave pečenke, velmožni, preveč ste rejeni.“

„Pojd!“

⁶ „Vedno povsem pripravljen vam ustreči.“

⁷ „Vaše gospostvo.“

⁸ „Čisti računi, dobri prijatelji.“

⁹ „Zavoljo ugleda.“

(Dalje)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 16—24. Za vsebino odgovarja: Radó Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, Postschließfach 17.